

«Prosjekt ørn»

Årlig fremsettes det betydelige erstatningskrav på grunn av antatte ørneskader på småfe og tamrein. Det fire-årige forskningsprosjektet «Prosjekt ørn,» som startet i 1986, har undersøkt hvilke skader kongeørn og havørn har påført disse dyrene i perioden 1986-89. Fra 1988 har prosjektet vært organisert av Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Det undersøkte området

Hovedområde for undersøkelsene har vært et beiteområde på grensen mellom Masfjorden kommune i Hordaland og Gulen kommune i Sogn og Fjordane. Blant kommunene i Hordaland har Masfjorden i en årrekke hatt de største erstatningskravene på grunn av ørneskader. I nabokommunen Gulen har erstatningskravene også vært store.

Ingen hekking

Ingen av ørneartene hekker i dag i studieområdet, men det ble lokalisert minst tre reirområder for havørn i kystlinjen vest for området. Store rovdyr holder ikke til i området, men flere hiplasser for rødrev ble påvist.

Gjennom fire beitesesonger ble studieområdet overvåket systematisk av 1-3 personer i perioden fra beiteslipp til sankning. Det ble foretatt undersøkelse og obduksjon av alle døde sauer som ble påvist i området.

Spørsmål til saueeierne

I endel av saueflokkene som tidligere hadde hatt store tap på grunn av ørneskader, ble lammene vår- og høstveid og fargemerket, og det ble innsamlet ekskrementprøver for parasittanalyse.

Etter hver beitesesong ble saueeierne i studieområdet tilsendt et spørreskjema som blant annet tok for seg sauetall, sauetap og tapsårsaker.

Ørneskader på småfe og hjortedyr

For høye erstatningskrav

Kravene om erstatning på grunn av ørneskader på småfe og hjortedyr er altfor høye. I de fire årene NINAs undersøkelse har pågått, har det bare vært mulig å påvise ett skadetilfelle og ett sannsynlig ørnedrap i et område der det angivelig har vært store ørneskader.

En vesentlig årsak til at ørnene blir oppfattet som tapsårsak er at kongeørn og havørn kan være utpregede åtselugler som er lett synlige i terrenget. Ørnene oppsøker gjerne sauekadavre, og en saueeier som ser ørn på et kadaver, vil automatisk slutte at ørnen har drept dyret.

Mørketap

Enkelte saueiere mener at «ørnen» må være en vesentlig årsak til de store mørketapene, siden en ikke finner

rester etter dyra. De mener derfor det er mest sannsynlig at en ørn har fraktet dyra ut av området.

Disse synspunktene har sammen med endel reelle ørneskader trolig medført at det har utviklet seg en viss tradisjon i å søke erstatning på grunn av ørneskader.

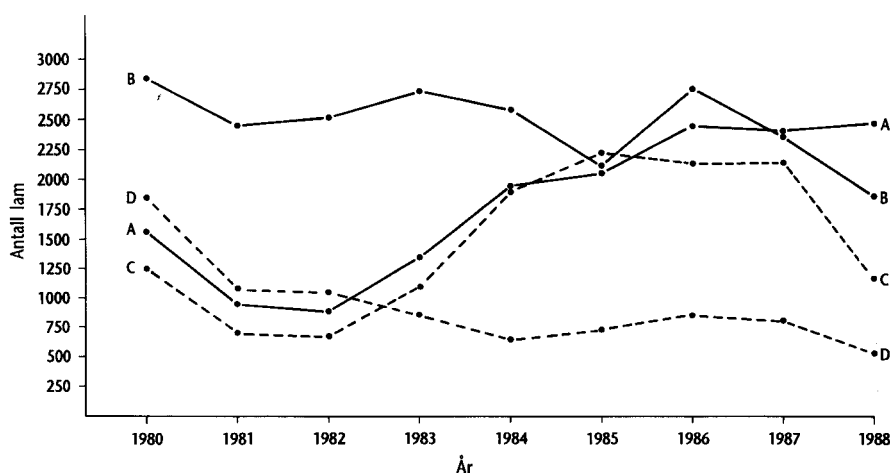
Flere søknader etter jervskader

I de siste årene har imidlertid søknader om erstatning etter jervskader økt kraftig og kanskje ført til en viss reduksjon i krav etter ørneskader.

Siden utbetalingene for jervskader ligger mye nærmere erstatningskravene enn tilfellet er for ørneskader, er det mulig at dette er med på å endre mønsteret med hensyn til erstatningskrav.

Erstatningskrav og erstatning (antall lam) for ørn- og jervskader i Norge 1980-88 (kilde: DN)

A = erstatningskrav jerv. B = erstatningskrav ørn.
C = erstattet jerv. D = erstattet ørn.

«Leka-rovet» fysisk umulig

Store «ørneløft» som Leka-rovet kan utelukkes, viser resultatene fra undersøkelsen.

I ørnerovet på Leka skulle en havørn ha fraktet ei jente på 19 kg over en distanse på 1 km med 200 m stigning fra utgangspunktet.

Fra flat mark klarte ingen av de testede ørnene å lette med 1 kg. Under gode vindforhold kunne de plukke med seg et bytte på opptil 3,2 kg ved å utnytte stupfarten i løftet.

Etter å ha opparbeidet fart, kunne ørnene frakte med seg vekter på 2,5 kg uten å tape høyde. Under spesielt gode forhold kan trolig store ørner på denne måten frakte med seg byttedyr på 3-4 kg uten å tape høyde. Videre ble det påvist at kongeørn og endel andre store ørnearter har mulighet for å dra byttedyr på over 10 kg utfor fjellsider for å la byttet skade eller drepe seg i fallet.

Ung kongeørn med boks som har plass for opptil 12 kg blylodd.

Stoffet er hentet fra:

NINA Forskningsrapport 009

Gunnar Bergo:

«Ørneskader på småfe og hjortedyr.»

Kongeørn kan ta byttedyr på 30 kg

Kongeørnen kan angripe og drepe byttedyr på 30 kg, viser kadaverundersøkelsene i «Prosjekt ørn.»

Hypigheten av angrep på store byttedyr som småfe og hjortedyr synes å være avgrenset og i stor grad betinget av årstid. Angrepene på lam og kje ble hovedsakelig registrert i begynnelsen av beitesesongen. At de forekommer da, skyldes trolig at lammene er små og at tilgangen på småvilt er liten.

Angrep på hjortedyr

Angrep på hjortedyr ble vesentlig registrert om vinteren, trolig fordi ørnene da har problemer med å finne mat og derfor angriper større byttedyr enn ellers.

Saueeierne hevder gjerne at det blir store tap i lammeflokkene når ørnene skal fostre opp unger i reirene. Ved å sammenligne de årlige erstatningskravene på grunn av ørneskader med hekkefrekvensen til kongeørn, ser en at det ikke er noen sammenheng her.

Havørn

Resultatene fra undersøkelsen tyder ikke på at havørn har vært innblandet i noen av de registrerte skadene. Derimot kan den være en utpreget åtseleter, også i stor grad i sommerhalvåret. Man må kunne konkludere med at havørn representerer ingen eller en helt ubetydelig tapsfaktor for småfe og tamrein på beite.

Drepe- og etemønster hos ørn

Kongeørnen bruker klørne aktivt når den avliver småfe og hjortedyr. Angrep og klør er gjerne rettet mot hoderegionen på større byttedyr. Karakteristisk er 3-5 klokker, ofte med knusinger i skallen.

Kongeørnen har et svært effektivt drapsvåpen i den kraftige bakkloen og i innerkloen.

Bittmerker etter rødvrev blir ofte tatt for ørneskader av saueiere. Ved nærmere undersøkelser av form og tannavstander burde dette kunne unngås.

Geitekje med med horn klarte seg bedre enn lam og avhornet kje — naturlig nok, siden angrepene gjerne rettes mot hodet. Utstående horn kan hindre ørnen i å få tak med klørne; derfor bør en kanskje satse mer på geiter med horn.

Typisk etemønster hos ørn var uteting fra sideregionen bak bogen. Ørnene syntes i likhet med kråkefugl å begynne uteting i åpne sår, men i motsetning til kråkefugl brøt de ofte i stykker ribbeina under utetingen.

Skader og drepemønster på undersøkte småfe og hjortedyr som er konstatert angrepet eller drept av ørn:

			Hode	Nakke/ hals	Rygg	Side
Lam	Drept	9	9	1	2	3
	Skadet	1	1			1
Kje	Drept	9	7	5	3	5
	Skadet	5	4		1	1
Reinskalv	Drept	1	1	1		1
	Skadet	2	2	1	2	2
Hjortekalv	Drept	1	1		1	
	Skadet	1		1	1	
Totalt		29	25	9	10	13

BESTILLING: NINA Forskningsrapport 009 kan bestilles fra NINA v/informasjonssjefen. Porto/eksp. kr. 50,-.